

tivet med fokus på job og udvikling af arbejdsevne virkelig kan fungere og hjælpe selv mennesker med omfattende og komplekse problemer med at få fodfæste på arbejdsmarkedet. Når sådanne udviklingsforløb fungerer, er de ikke i modstrid med videre formål om selvstændighed og oplevelse af mening. Vi har bare brug for, at lære af de gode eksempler og få flere virksomheder til at gå med ind i arbejdet.

Mikkel Bo Madsen er Docent og Ph.D. ved Institut for socialt Arbejde på Professionshøjskolen Metropol i København.

Referencer

- Ankestyrelsen, 2015. Ankestyrelsens praksis om førtidspension. April 2015. København.
- Anonym, 2013. Tema: Rehabilitering. Social Politik. Tidsskrift for Socialpolitisk Forening, nr. 1.
- Arbejdsmarkedsstyrelsen, 2013. Reform af førtidspension og fleksjob. Reformens betydning for sagsbehandlingen i kommunerne [E-bog]. København: Arbejdsmarkedsstyrelsen.
- Johansen, J.S. et al., 2004. Rehabilitering i Danmark. Hvidbog om rehabiliteringsbegrebet. Aarhus: Marselisborgcentret.
- Madsen, M.B. et al., 2016. Fra udsat til ansat. Set fra et arbejdsgiverperspektiv. København (under udgivelse).
- Pedersen, O.K., 2011. Konkurrencestaten. København: Hans Reitzels Forlag.

Retten til arbejde

Den 3. feb. 1911 stifter præsten Nicolai C. Dalhoff Landsforeningen Arbejde Adler under mottoet »Arbejde i stedet for almisse«. Målet er at sikre arbejde, husly og værdighed for de ca. 10.000 arbejdsløse og hjemløse mænd, som på det tidspunkt vagabonderer rundt i landet under kummerlige forhold. Foreningen får stor tilslutning og opbakning fra det, vi i dag ville kalde for civilsamfundet. Allerede året efter er 10.000 danskere medlemmer af foreningen. Arbejdet som løftestang i den sociale indsats har stadig sin klare berettigelse. Spørgsmålet er hvordan?

AF DORTE SCHIØNNING ANDERSEN

Fra fortid til nutid

Arbejde Adler har siden etableringen i 1911 drevet institutioner, hvor hjemløse i kortere eller længere tid har kunnet tage ophold og deltage i arbejdet. Nu om dage drives disse selvejende institutioner under Servicelovens § 110 som såkaldte forsorgshjem. Derudover driver foreningen også andre institutioner for målgrupperne socialt udsatte unge, voksne og seniorer.

Vi har udviklet og tilpasset vores institutioner og pædagogiske metoder til en moderne social indsats og er for længst indgået i samarbejde med det offentlige gennem etablering af driftsoverenskomster mv. Samtidigt har det været vigtigt at bevare foreningens værdigrundlag og det, der frem for alt kendetegner Landsforeningen Arbejde Adler: at fastholde, at det er meningsfuldt, hensigtsmæssigt og værdifuldt at tilbyde socialt udsatte borgere autentisk arbejde under opholdet på et forsorgshjem. Det er der gode grunde til.

Arbejdet som løftestang

Når en socialt udsat borger flytter ind på et forsorgshjem, er tilværelsen ofte kaotisk. Vedkommende har ikke noget hjem eller kan af sociale årsager ikke opholde sig i hjemmet. Ofte er hjemløsheden ledsaget af et misbrug af alkohol og/eller stoffer og der kan være en psykisk lidelse, som er mere eller mindre udredt. Langt de fleste beboere på et forsorgs-

Arbejde Adler fastholder værdigrundlaget

Arbejdslivets positive faktorer

hjem står uden arbejde. Mange af problemerne er langvarige, svære at leve med og de har været genstand for gentagende interventioner uden at være løst til gavn. Man kan med rette spørge: »Kan – og bør – et menneske med så kaotisk en livssituation tilbydes at arbejde? » »Ja«, vil vi som regel svare, »men ikke under hvilke som helst vilkår og ikke altid lige med det samme«.

Den arbejdspsykologiske forskning viser, at deltagelse i arbejde kan rumme mange positive aspekter for det arbejdende menneske. For eksempel: at være omfattet af arbejdspladsens sociale fællesskab og sociale støtte, at kunne bruge sine evner og evt. uddannelse, at opleve stoltheden ved at løse meningsfulde opgaver til gavn for andre og modtage anerkendelse derfor. Et arbejde under gunstige arbejdsmiljøbetingelser vil også kunne fremme den enkeltes selvværd, selvtillid, sundhed og velbefindende.

Og så er der lønnen. Og dermed muligheden for at oppebære en indkomst, så man kan forsørge sig selv og virkeliggøre det liv, man gerne vil leve.

Arbejde når livet er kaotisk?

Men hvordan ser det positive udbytte af arbejdet ud, når det sker i regi af et forsorgshjem og når tilværelsen er svært problematisk? I Landsforeningen Arbejde Adler satte vi os for at undersøge dette spørgsmål.

Interviewundersøgelse på Forsorgshjemmet Dalhoffsminde

I efteråret 2014 gennemførte Landsforeningen Arbejde Adler derfor en interviewundersøgelse på vores forsorgshjem Dalhoffsminde. Institutionen omfatter i alt 52 døgnpladser fordelt på to adresser i landsbyen Hoptrup uden for Haderslev. Beboerne på Dalhoffsminde tilbydes arbejde på følgende arbejdsområder:

- Køkken og rengøring
- Træværksted
- Silketryksværksted (tryk på vinkasser)
- Skovhold (inkl. fremstilling af flis og brænde)
- Grønne områder og have
- Serviceområdet, vedligehold mm.
- Metalværksted
- Montage, samt el-montage
- Sprøjtemalingsværksted
- Chaufførarbejde (bus – og varekørsel)

At deltage i arbejdet er en integreret del af opholdet på Dalhoffsminde. Nogle beboere ønsker at blive inddraget i arbejdet på værkstederne hurtigst muligt efter indflytning. Andre har behov for en tid med ro og

hvile, for eksempel på grund af misbrugets karakter eller på grund af en svært belastet sundhedstilstand.

Visitation til arbejdsområderne sker altid efter en individuel samtale med stedets værkstedsleder og på baggrund af en konkret vurdering af beboerens ønsker for beskæftigelse, tidligere erfaringer/uddannelse, sundhedstilstand og evt. skånebehov. Beboerne arbejder som regel sammen i mindre grupper og arbejdet sker med støtte og vejledning fra værkstedsmedarbejdere, køkkenpersonale m.fl.

Arbejdsopgaver og arbejdsområder bliver tilrettelagt individuelt med mulighed for en rolig stigning i timetal. Efterhånden som den sociale situation, misbruget eller andre problemer bedres, har den enkelte mulighed for at skifte til mere krævende arbejdsopgaver eller nye arbejdsområder. Desuden optjener beboerne en såkaldt arbejdsdusør. Arbejdsdusøren optjenes pr. fremmødt arbejdstime. Timelønnen er 15 kr., og der betales skat af beløbet. Arbejdsdusøren modregnes ikke i den kontanthjælp, pension eller lign., som beboeren i øvrigt modtager.

Undersøgelsens formål og design

Formålet var at undersøge, om beboerne – i lighed med medarbejderne – oplever deltagelsen i beskæftigelsen som meningsfuld, styrkende og som et værdifuldt element i opholdet på forsorgshjemmet. Med andre ord en interesse, som går helt ind til kernen af landsforeningens værdigrundlag og forståelse af arbejdet som en vigtig social løftestang.

Undersøgelsen blev designet som en kvalitativ interviewundersøgelse med i alt 17 individuelle interviews (11 beboere og 5 værkstedsmedarbejdere samt forstander). Der blev anvendt en semistruktureret interviewguide, som skulle afdække beboernes såvel som medarbejdernes oplevelser og erfaringer med arbejdets betydning for beboere på et forsorgshjem, herunder tydeliggøre både positive og negative aspekter ved arbejdet.

Interviewguiden koncentrerede sig overvejende om temaer som ansvar, præstation, udfordringer og anerkendelse samt andre dimensioner i det psyko-sociale arbejdsmiljø, som i arbejdspsykologisk forskning sædvanligvis identificeres som havende en positiv betydning for oplevelsen af arbejdet og for den arbejdendes trivsel (fx variation, mening, social kontakt, muligheden for at bruge sine evner etc.). Desuden blev der spurgt ind til skolegang, uddannelse, erhvervs erfaring, opholdslængde, ønsker for fremtiden mv.

Arbejdets betydning

Samlet set underbygger og styrker interviewresultaterne i høj grad, at beboerne også selv anser det at indgå i beskæftigelsen som et meningsfuldt, styrkende og værdifuldt element i opholdet. Både ved direkte spørgsmål om, hvad der er henholdsvis positivt og negativt ved

Visitation til det rette arbejde under ophold på forsorgshjemmet

Dimensioner i det psyko-sociale arbejdsmiljø

Beboerne oplever arbejdet som meningsfuldt og positivt

beskæftigelsen og når der spørges til enkelte dimensioner i det psyko-sociale arbejdsmiljø, bidrager beboerne med en lang række konkrete beskrivelser af, hvordan arbejdet reelt har en positiv indflydelse på både fysiske, psykiske og sociale aspekter i deres liv – her og nu.

Selvom arbejdet finder sted udenfor det ordinære arbejdsmarked fortæller beboerne om mange oplevelser og erfaringer, som til forveksling ligner de positive aspekter ved arbejdet, som ses ved arbejde på almindelige vilkår. De siger for eksempel:

»Vi taler sammen, når vi mødes. Vi kan gå en tur i byen sammen osv. At være arbejdskammerater... det er jo også som nu, hvor jeg skal ind til møde hos dig... Så spørger jeg X, om han vil gøre det der rent. Og det vil han godt. Det er jo også at være arbejdskammerater«.

»Men der er også noget godt i, at der er brug for én et bestemt sted, for så ved man, at man kan noget. De vidste, at jeg kunne finde ud af det, og så fik jeg bare lov at gå i gang. Det er faktisk det, men kalder ansvar«. Beboerne beskriver, hvordan arbejdet styrker deres selvværd, skaber flere gode dage, dæmper misbruget, giver konkrete færdigheder, positive sociale erfaringer, samt at arbejds erfaringerne under opholdet øger troen på at have noget at tilbyde på arbejdsmarkedet fremadrettet.

Og de ønsker sig et arbejde på det ordinære arbejdsmarked efter opholdet. Som en beboer udtrykker det i undersøgelsen: »Det giver selvtillid og mere selvværd. Man bliver også mere glad i dagligdagen. Jeg opdager, at jeg kan sgu stadig. Jeg troede, jeg var helt færdig, uarbejdsdygtig. Og jeg ved ikke, hvor mange år jeg kan have på arbejdsmarkedet, men den her aktivering får mig til at håber, at jeg måske kan finde et rigtigt arbejde«.

Læg dertil at beboerne i undersøgelsen også beskriver, hvordan deltagelse i arbejdet gavner det fysiske og psykiske helbred, udvikler sociale færdigheder, reducerer stresssymptomer, skaber struktur i hverdagen og kan give anledning til at hjælpe og støtte andre og mere svage medbeboere mv. Så er det nærliggende at genoplive Jacob Haugaards slogan fra 80'erne: »Hvis arbejde er så sundt, så giv det til de syge!« Helt så enkelt er det ikke.

Retten til arbejde

Pligt-perspektivet dominerer debatten om arbejde

Erfaringer fra arbejdet med de mest socialt udsatte borgere viser, at de faktisk både kan – og gerne vil – arbejde. I debatten om beskæftigelsen og om arbejdet som socialt instrument er pligt-perspektivet imidlertid stort set eneherskende som den optik, arbejdets værdi og effekter vurderes gennem.

I Landsforeningen Arbejde Adler har vi reformuleret fortidens motto »Arbejde i stedet for almisse« til mottoet »Retten til arbejde«. Det har vi gjort, fordi vi mener, arbejdet i langt højere grad bør ses som en ret-

tighed. En rettighed på linje med de andre rettigheder, som fremmer den enkeltes sundhed og livskvalitet og som giver mennesker mulighed for at indgå i og bidrage til samfundets fællesskaber.

Der skal støtte til, for at beskæftigelse i tilstrækkelig grad kan virke som den sociale løftestang, som den offentlige sociale indsats gerne vil gøre arbejdet til. Denne løftestang virker imidlertid ikke efter hensigten, hvis der udelukkende er fokus på pligten til at arbejde, uanset hvor belastet et udgangspunkt man har. Eller hvis man forsøger at hjælpe de svageste borgere til at blive parate til et arbejdsmarked, som reelt ikke har job til dem. Derfor: giv de socialt udsatte retten til et arbejde og skab jobs, de faktisk kan trives i og bidrage med.

Skab relevante jobs for socialt udsatte

Dorte Schiønning Andersen er Uddannet cand. psych. og har i 15 år arbejdet med arbejdsliv og arbejdsmiljø. Hun er ansat som organisationskonsulent i Landsforeningen Arbejde Adler.